Toespraak door Gerdien Rots, fractievoorzitter ChristenUnie Zwolle, bij de onthulling van Stolpersteine op en rond de Thorbeckegracht te Zwolle op 20 september 2019.

Stolpersteine zetten je stil bij het lot van de ander

Met de smartphone in de hand
Als ik er zo bij sta (ik doe alsof ik op mijn smartphone sta te kijken) dan ziet u waarschijnlijk direct wat ik 'doe'… Het is een heel herkenbare houding. We doen dit bijna allemaal. Heel vaak. 's Ochtends in het openbaar vervoer, op school, op het werk achter je bureau, in pauzes leunend tegen een muur, op de wc, 's avonds op de bank naast je geliefde, in bed, noem maar op.

Het is een aparte houding. De schouders naar binnen gericht, de nek omlaag. Artsen waarschuwen ouders van kleine kinderen dat ze risico lopen op misvormingen in de ruggenwervels. Sommige volwassenen krijgen echt fysiek klachten, hebben bijvoorbeeld last van een swipe-duim.

Het is een in jezelf gekeerde houding. Ook al zit je met je vrienden of met je partner en kinderen aan tafel, met je smartphone in je hand ben je niet echt aanwezig. Op feestjes, tijdens etentjes, overal pakken we de smartphone erbij en permitteren ons de ruimte om af te dwalen in een andere vorm van communicatie.

We zijn er wel, maar we zijn niet echt aanwezig. We worden afgeleid, de aandacht ligt elders, we negeren wat er om ons heen gebeurt.

'Removed' zet je stil
Onlangs trok een serie foto's van de Amerikaanse fotograaf Eric Pickersgill mijn aandacht. De fotoserie heet "Removed". Het zijn foto's van mensen die gezellig bij elkaar zijn op een feestje, bij een barbecue, als gezin aan tafel, op de bank, als stel in bed. Allemaal foto's van mensen die op hun smartphone turen, maar waar de fotograaf de smartphone heeft weggefotoshopped. Dat levert hele gekke plaatjes op. Mensen staren naar hun handen, of naar de lege ruimte tussen hun handen. Mensen negeren de prachtige omgeving waar ze zich bevinden. En mensen negeren elkaar, negeren de kansen voor menselijk contact.

Een confronterende fotoserie… die je stilzet bij je eigen gedrag van alledag, die je stilzet bij de keuzes die je maakt, die je stilzet bij dat wat we al snel gewoon zijn gaan vinden, maar wat eigenlijk heel opmerkelijk is…

Stolpersteine zetten je stil
En dat, dat 'stilzetten bij', dat is precies wat Stolpersteine ook doen.

Natuurlijk kennen wij onze geschiedenis. Weten we van de Jodenvervolging. Van het onderduiken, het verraad, de huiszoekingen, het weghalen, de transporten, de moorden, de vernietiging. De angst, de pijn, het verdriet, het ongeloof, de onzekerheid, de schaamte.

458 Joodse Zwollenaren.

We weten het. Maar het kán niet elke dag vooraan in ons bewustzijn zitten. Dat kán simpelweg niet. En dus hebben we Stolpersteine nodig om ons zo nu en dan wakker te

schudden, stil te zetten, tot ons door te laten dringen wat er hier in deze straten van onze eigen stad precies is gebeurd.

Stilzetten, waarom?
Waarom is dat stilzetten zo belangrijk? Omdat wij mensen gewoontedieren zijn. Wij hebben de neiging om dingen als normaal te gaan beschouwen. Maar die neiging heeft iets paradoxaals. Aan de ene kant hebben we dat nodig om überhaupt te kunnen overleven. Aan de andere kant maakt het ons passief en soms zelfs nonchalant en daarmee ondermijnt het ons samenleven. Met die paradox moeten wij elke dag dealen.

Om met die paradox om te gaan, is het nodig dat we stilgezet worden. Dat we tot ons laten doordringen wat er is gebeurd. Is het nodig dat we uit onze comfortzone komen. Dat we ons openstellen voor het verhaal van de ander. De tijd nemen. Aanwezig zijn. Ongedeelde aandacht hebben, zonder smartphone in je hand. Dat we luisteren. Ontvankelijk zijn. Ons inleven. Geraakt mogen worden.

Geraakt worden door de ander
Pas als dát gebeurt, dan ontstaat er iets menselijks. Door de ander te zien, echt te zien, te ontmoeten, binnen te laten komen, geraakt te worden, daardoor ontstaat echt contact. En pas als dát gebeurt, ben je in staat om af te wijken van je gewoontes en kun je bewuste keuzes maken. Dan ben je in staat om van het normale af te wijken en bewust te kiezen voor wat goed is. Dan ben je in staat om je passiviteit te ontstijgen en actief te kiezen voor wat nodig is, voor wat de ander nodig heeft. Dan ben je niet langer nonchalant, maar dan word je vanzelf betrokken en dan wil je kiezen voor dat wat er echt toe doet.

Dat is wat de Stolpersteine mogen doen in Zwolle. Ons stilzetten. Ons stilzetten bij de levens van de mannen, vrouwen en kinderen die hier aan de Thorbeckegracht leefden. Ons openstellen voor wat zij hebben moeten doorstaan. Daarmee stellen we ons open voor elkaar. Deze Stolpersteine zorgen ervoor dat we geraakt worden, geraakt door het lot van deze stadsgenoten. Daardoor kunnen we ook geraakt worden door het lot van huidige stadsgenoten. En van daaruit zijn wij in staat om te kiezen voor het goede, voor dat wat nodig is, voor dat wat er echt toe doet.